

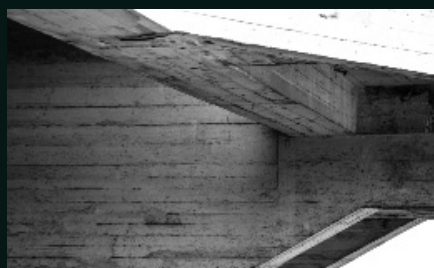
Mai szemmel

Váci Mihály Kulturális Központ, Nyíregyháza (1970–1981)

Építész: Bán Ferenc (munkatárs: László Zoltán)

Akkor:

A szabolcsi megyeszékhely emblematikus, a hazai kanonizált építészeti folyamatokba nehezen illeszthető művelődési épületének tervezése és kivitelezése több, mint tíz éven át tartott. Különlegességét szerkezeti koncepciója adja: a pylonlábakon nyugvó központi magokra az épület hosszoldala mentén a földszinttől elemelt, hatalmas konzolos rácsostartók támaszkodnak, amelyekre merőlegesen az eredeti terveken Vierendel-tartók rendszere hidalt volna át. A kivitelezés közben kényszerű áttervezés során a keresztirányú tartókat a rácsostartókkal párhuzamos, szintén konzolos doboztartó-folyosók váltották fel, ezzel az első emeleti szintet öttraktusú struktúrává alakították. Míg a művelődési központ kisebb termei, irodái ezen a szinten változtatható, másodlagos réteggént lakják be az így kialakuló zónákat, a két nagyobb terem a második, legfelső emeleten kapott helyet, amelyet az épület jellegzetes formájú – Kenzo Tange 1961-64 között épült tokiói olimpiai stadionját idéző – tetőszerkezete fed le. E szinten mintha egy megemelt városi téren járnánk, hirtelen egybefüggő, nagy terek és belső térfalak tárulnak fel. A szerkesztés koncepciójában többek között Lázár-Reimholz-féle 1970-74 között tervezett Domus áruházban megfigyelhető strukturalista gondolkodást éppúgy, mint a japán metabolisták megaszerkeztésében manifesztálódó vízióit is felfedezhetjük – Makovecz megfogalmazásában¹ az épület „a kurokawai nyelv egy szava”. A tervezés kezdetekor mindössze harminc esztendőös Bán Ferenc az épület elkészülte után így fogalmazott:² „...agresszív típusú épület. Az arcnélküliség, jellegtelenség, az ipar diktatúrájával szembeni bizonyítási kényszer sokkal inkább szülte, mint a tanulmányozott metabolizmus ideológiája.”

fotó: Vátyi Gergő

fotó: Döry Bálint

fotó: Sztavropulosz Nikoász

fotó: Tarnai Gergely

¹ Makovecz Imre Kisho Kurokawa 1969-es odakyui éttermével való rokonságára utal az épületnek, in: OPEION, 1982. április, p. 30.

² Bán Ferenc, in: Bán Ferenc épületei, in: Magyar Építőművészet, 1984/6., p. 29.

³ Sulyok Miklós megnyitójá, N&n Galéria, Bán Ferenc és munkatársai, kiállítás, 2001. szeptember

Szöveg: Szabó Levente

Most:

Az egykor a környező egyszintes településszövetből kiemelkedő szürreális szerkezet mára vele azonos vagy magasabb épületekkel körbeépített, megváltozott városi pozícióban helyezkedik el. (A pár évvel későbbi szakszervezetek székházának épületegyüttese hasonlóképp öntörvényű – a földémsüllyesztéses technológia szoborszerű alkalmazásaként létrejött – testként áll a téren.) Az akkori urbanisztikai léptékben is folytatható megastruktúra-darab így mostanra sokkal inkább hatalmas köztéri tárgyként értelmeződik, amely az egykor heroikus építészeti-szerkezeti gesztus tanúja. Tektonikusan formált, deszkaszaluzatos, monolit nyersbeton rácsostartói egyszerre a szerkezeti és a plasztikus formálás drámai erejű megnyilvánulásai. Építkezés közbeni kompromisszumai, fokozatos átépítései (például a lépcsők közötti földszinti rész betömörítése, a belső kör alaprajzú átrium megszüntetése) torzították eredeti tisztaságát, a nagyszerkezet lényegi transzparenciája mára alig észlelhető. Műszaki, szerkezeti és funkcionális okokból is megérett a felújításra és átalakításra, amelyet a város a közeljövőben tervez megvalósítani. Metabolizmus vagy strukturalizmus helyett ma az építészeti ideák működőképességébe, a koncepciók társadalom- és városformáló erejébe vetett, a korban még érvényesnek tűnő elementáris hitet közvetíti tanulságul, építészeti eszközhasználatában dramatizált és patetikus módon. Az épület akkor és ma is unikális építészeti manifesztumként áll előttünk, melynek tanulságát 2001-ben³ pontosan foglalta össze Sulyok Miklós, a tervező munkáiból összeállított kiállítás kurátora: „Bán Ferenc építészetéről mindig ugyanaz jut az eszembe: a szabadság.”